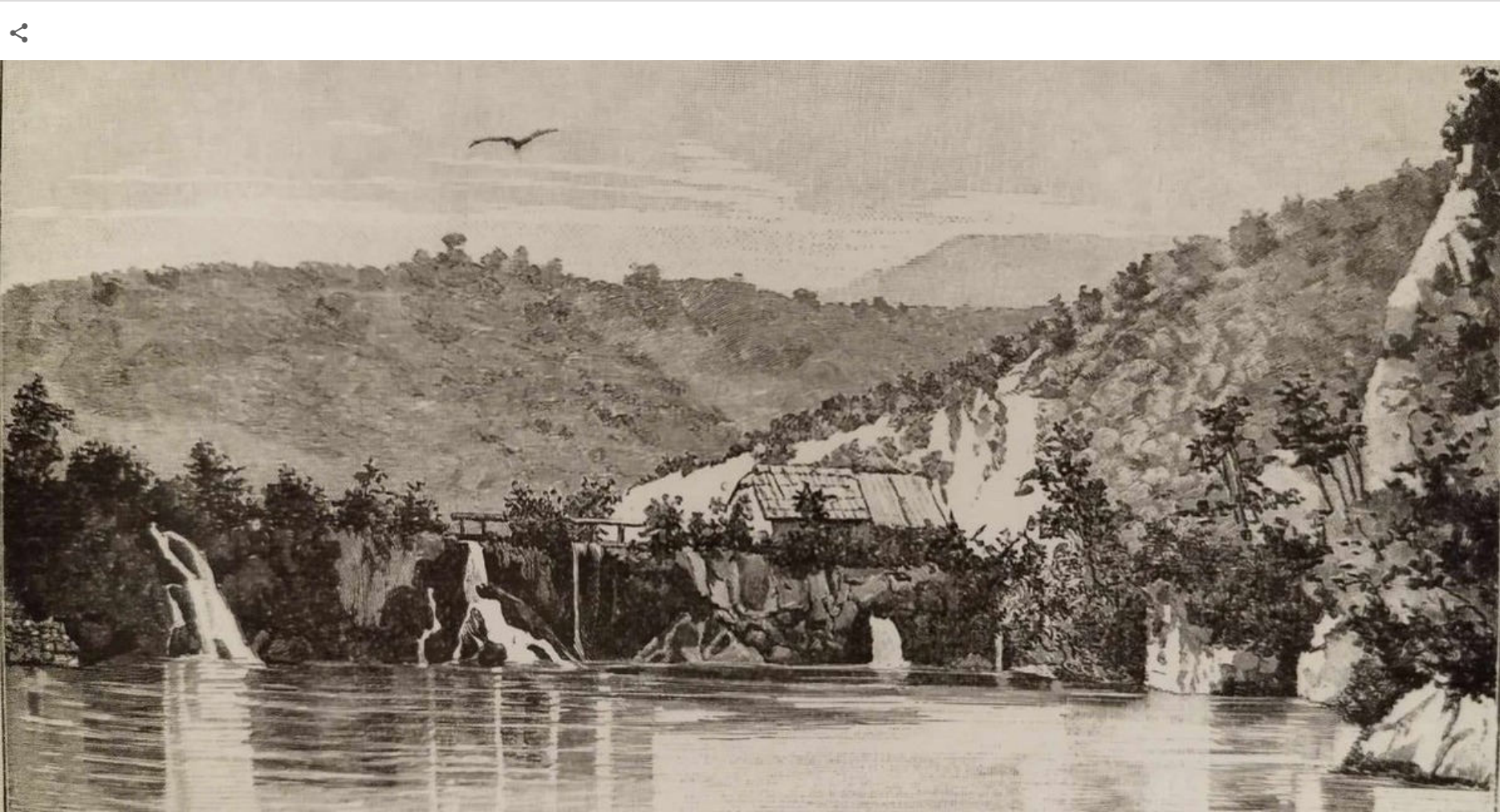

Plitvička jezera – neispričana povijest (4.): Početkom 20. st. objavljene bogato ilustrirane knjige o Lici i Plitvicama

Jezero Kozjak, ilustracija Ernesta Krambergera

U prvim godinama 20. stoljeća izlazi niz knjiga posvećenih Plitvičkim jezerima, no zbog njihove prometne izoliranosti i dugotrajnog putovanja ponešto je splasnulo interes izletnika koji se tuže na nedostatak komfora. Plitvice su detaljno opisane i u monumentalnoj monografiji ‘Austro-Ugarska Monarhija u riječi i slici’ iz 1902., uz ilustracije Ernesta Krambergera

Piše: Nives Matijević

Godine 1898. članovi Društva ulovili su mladog medvjeda, te dali sazidati kavez iza hotela ‘gdje bi se gosti s njim šalili dajući mu hrane. Medvjed nije mogao da snosi jaram zarobljeništva, te je iza dviju godina postao tako agresivan da smo ga morali ustrijeliti’, zapisao je tajnik Društva **Marko Eisenhuth** ovu okrutnu epizodu iz povijesti Društva za uređenje i poljepšanje Plitvičkih jezera i okolice. Kako bi gostima olakšali dolazak na Plitvice Društvo uredilo da svaki dan od željezničke postaje Josipdol do hotela na Kozjaku u 13 h kreće omnibus, koji bi stigao na Plitvice u 20 h, te ujutro u 5 h ponovo kretao za Josipdol. Vožnja je stajala 4 forinte.

Godine 1900. pučki učitelj i prirodoslovac **Dragutin Hirc** izdaje opsežnu knjigu „Lika i Plitvička jezera“, kombinaciju vodiča i putopisa. Knjiga je bogato ilustrirana crtežima češkog šumarskog stručnjaka i ilustratora **Vaclava Anderlea** (1859.-1944.), koji je godinama službovao u Hrvatskoj, te paralelno radio kao ilustrator. Tehnikom laviranog tuša nacrtao je i Plitvička jezera, a njegova grafika prikazuje najpoznatije prizore – jezero Kozjak, društveni hotel, Sastavke i Veliki slap, Novakovića Brod i pogled iz špilje Šupljare. Nakon nekog vremena u gospićkom pravaškom listu Hrvat napali su Hirca da mu knjiga sadrži „grдне pogriješke i netočnosti“. On im je odgovorio u Obzoru proglašivši ih nezalicama, no nepoznati autor u Hrvatu si je dao truda i pobrojio što je sve Hirc krivo napisao.

Iste je godine **Ivan Trnski** objavio svoj putopis ‘Sa Plitvičkih jezera’, a u Beču je na izišla knjiga ‘Lika u rimsko doba’ (‘Die Lika in römischer Zeit’), djelo poznatog austrijskog arheologa i povjesničara **Carla Patcha** (1865.-1945.). „Plitvička jezera bila su u davnini naseljena radi lijepog položaja i bogatstva šume i vode, što nam posvjedočava i ‘Gradina’ na poluotoku između Jezerca i Kozjaka, gdje je nađeno brončanih predmeta“, navodi u svom djelu Patch.

Godine 1901. preminuo je prvi predsjednik Društva za uređenje i poljepšanje Plitvičkih jezera i okolice, **Ladislav grof Pejačević**, pa je umjesto njega izabran njegov sin **Teodor Pejačević** (1855.-1928.), tada veliki župan u Osijeku, a kasnije hrvatski ban. Kako bi imućniji posjetitelji lakše stigli do Plitvica nabavljen je novi automobil u koji je stalo do pet osoba. Novine pišu kako „upravo krasna i ugodna vožnja“ za 10 kruna po osobi od željezničke stanice Josipdol-Košare do hotela sada traje nešto više od četiri sata. No, to nije potrajalo jer se, izgleda, investicija Društva u automobil nije isplatila.

Plitvice u monografiji ‘Austro-Ugarska Monarhija u riječi i slici’

Austrougarski prijestolonasljednik princ Rudolf 1883. godine pokrenuo je izdavanje monumentalne i luksuzne serije bogato ilustriranih monografija-enciklopedija ‘Austro-Ugarska Monarhija u riječi i slici’ (‘Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild’) u 24 sveska na njemačkom i mađarskom. U seriji knjiga prikazane sve krunske zemlje Monarhije, a posljednji, 24. svezak s više od 600 stranica izišao je 1902. godine i bio je posvećen Hrvatskoj i Slavoniji. U knjizi je čak osam stranica posvećeno opisu Plitvičkih jezera, a uz tekst su objavljene i dvije lijepe grafike s prikazom jezera Kozjak i slapa pad Plitvice u Koranu, djelo Ernesta Krambergera (1843.-1918.), učitelja, putopisca, pripovjedača i vrlo umješnog ilustratora.

Godine 1904. izlazi zanimljivo i lijepo ilustrirano djelo ‘Kopnom i morem na Plitvička jezera. Putne uspomene u slici i rieči’, rad **Ivana Nepomuka Jemeršića** (1864.-1938) omiljenog grubišnopoljskog župnika, prosvjetitelja i publicista, kasnije saborskog zastupnika. Jemeršić je knjigu napisao u zatvoru nadajući se da će njome isplatiti uzničke troškove, a kako je kazao, njezino je pisanje „bio težak i vrlo mučan trud“. Jemeršić je dvaput završio u zatvoru kao politički opozicionar koji se sukobljavao s vlašću i **Khuenom Hedervaryem**.

Godine 1905. u Opatiji se održavao kongres slavenskih novinara, za koje je organiziran izlet na Plitvice. Sljedeće godine karlovački list ‘Glasonoša’ javlja kako je društveni hotel na Plitvicama u zakup uzeo veleposjednik iz Karlovca **Rudolf Leon**: „Kako mi poznamo g. Leona kao vrlo poduzetna i okretna, to nema sumnje da se ne bi Plitvička jezera pod njegovom upravom digla do one visine koja im i pripada. Za svaku stvar treba gotova čovjeka, a g. Leon kani se posvetiti da podigne Plitvička jezera.“ Godine 1908. ‘Glasonoša’ piše da se na Plitvičkim jezerima uređuje vodovod te se u tu svrhu polažu cijevi kroz državne šume. Godine 1910. u ljetnoj sezoni od Karlovca do Plitvičkih jezera prometuje poštanski automobil, a vožnja traje šest sati.

Franićeva enciklopedija Plitvičkih jezera

Dragutin Franić (1864.-1924.), profesor kraljevske velike gimnazije u Gospiću, pedagog i publicist rodom iz Smiljana 1910. godine objavio je svoje kapitalno djelo ‘Plitvička jezera i njihova okolica: s 19 fotografija, s 9 historičkih i geografskih karata, pa s 3 vlastoručne crtarije njegov. veličanstva Fridrika Augusta II., saskog kralja’. Iako se koncepciji knjige možda može ponešto prigovoriti, ona je do danas ostala nenadmašen i najdetaljniji izvor podataka o Plitvičkim jezerima. Knjiga je stajala 21.000 kruna, a Franić je knjigu predstavljao na predavanjima o Plitvičkim jezerima, pa je jedno njegovo predavanje u srpnju 1911. održano i u Gospiću.

U Zagrebu se 1910. godine osniva Društvo za promet stranaca kraljevina Hrvatske i Slavonije, svojevrsna preteča današnje Hrvatske turističke zajednice, koje je među ostalim izdavalo vodiče i razglednice. Društvo je 1911. dalo je načiniti i reklamni turistički plakat s natpisom ‘Liepa Hrvatska’ na šest jezika, te je taj plakat slan u inozemstvo kako bi bio izložen na kolodvorima i u hotelima.

Plitvice na poznatom plakatu ‘La Belle Croatie’

Na plakatu su seljanka i seljak u narodnim nošnjama, slika Zagreba na koju seljak pokazuje, a dolje su fotografije Plitvičkih jezera. Jedan je to od najstarijih sačuvanih hrvatskih turističkih plakata, a francuska verzija s natpisom ‘La Belle Croatie’ čuva se u Muzeju grada Zagreba.

U godinama pred Prvi svjetski rat interes za izlete na Plitvička jezera je splasnuo, posjetitelja više nema kao prijašnjih godina, a jedan o najvažnijih uzroka je njihova prometna izoliranost, odnosno duljina putovanja do Plitvica, a posjetitelj se tuže i na oskudicu i nedostatak komfora. Godine 1911. nagodbom između Austrije i Ugarske ustanovljeno je da ugarska vlada mora izgraditi željezničku prugu koja bi spajala Ljubljanu s Kninom iz strateških razloga. Bilo je zamišljeno da odvojak pruge ide preko jezera (sa stanicom iznad hotela) do Bihaća, ali on nikad nije izgrađen.

Godine 1912. Plitvice su na filmu. Naime, Jutarnji list je izvijestio da se u kinematografu Ćirilo-metodskih zidara od 11. do 14. travnja među ostalim prikazuju Plitvička jezera “prekrasna kinematografska snimka iz naše domovine”, a u svibnju vinkovačka Svjetlost piše da su “na rasporedu stalnog bioskopa i Plitvička jezera, prekrasna i izvanredna romantična snimka iz života našega Gorskog kotara”.

Iste godine Hrvatskoj je putovala grupa imućnih francuskih turista preko pariške agencije Les Voyages Modernes, koji su se od Karlovca odvezli na Plitvička jezera automobilom koji im je posudio predstojnik karlovačke pošte i otpratio ih na Plitvice, “zput telefonom udesio da svuda nađu dobru opskrbu i noćište.”

“Naša divna jezera pobudiše najveći im uzhit, jer priznadoše, da u cijelom svijetu nema ništa slična. Priređen im je vrlo uspjeti rakolov, u čem putujuće gospođe vanredno uživahu. Mora se priznati, da je opskrba u društvenom svratištu bila izvrstna, te i kod razmaženih Franceza naišla na podpuno zadovoljstvo”.

Hircova knjiga; plakat ‘La Belle Croatie’

‘Automobini postohod’ iz Senja

U listopadu 1912. Jutarnji list piše da je Društvo za promet stranaca i na Plitvice slalo slikare **Mihovila Krušlina** i **Vorosa** “u svrhu snimanja potrebnih krajolika u reklamne svrhe”.

Krajem 1912. na Plitvičkim jezerima otvorena je kraljevska poštanska agencija, a “promet agencije posredovat će se putem poštanskog ureda u Drežniku pješačkim hodom, što obći jedanput dnevno.”

U proljeće 1913. otvara se “poštansko-automobilska vožnja” iz Bihaća na Plitvička jezera. Vojno-poštanski automobil za 6 osoba vozi od 1. svibnja iz Bihaća do Zavalja gdje će imati priključak poštanskom automobilu iz Zavalja na Jezera. Cijena je vožnji iz Bišća u Zavalje 1,26 kruna, a za vojničke osobe 98 filira, a iz Zavalja na Jezera 4 krune. U svibnju je “Automobilno društvo Autobus” priredilo izlet iz Zadra na Plitvice, a Jutarnji list zabilježio: “Pritom se moramo sa žalošću sjetiti na izlete iz Zagreba, kojih nema, i na skupu vožnju na Plitvice!”

Na sjednici Društva za promet stranaca u svibnju “saobćilo je predsjedništvo da se iz Amsterdama sprema posjet izletnika u Hrvatsku, gdje će se navrnuti u Zagreb i na Plitvička jezera”.

U ljetnoj sezoni prometuje i “automobini postohod” iz Senja na Plitvička jezera, te i turisti iz morskih ljetovališta, poput Crikvenice i Novog Vinodolskog mogu na izleta

na Plitvice. U rujnu je Hrvatski automobilni klub organizirao trodnevnu automobilsku utakmicu, a ruta je bila Kazališna kavana u Zagrebu – Plitvička jezera. Sudjelovalo je deset članova među kojima su bili predsjednik kluba barun **Dioniz Hellenbach**, **Ferdinand Pajas** tajnik kluba i budući urednik Hrvatskog automobilnog lista, te **Ferdinand Budicki**, pionir hrvatskog automobilizma. U podne su automobilisti već stigli na Plitvice, no tamo ih je dočekaio prolom oblaka.

Uoči Prvog svjetskog rata Društvo za promet stranaca izdaje brošuru na latinici i ćirilici “Kupališta, lječilišta i ljetovališta u Hrvatskoj i Slavoniji” koja se dijelila besplatno, a u njoj su, osim toplica i lječilišta u primorskoj i kontinentalnoj Hrvatskoj, opisana i Plitvička jezera.

Novinarski projekt „Plitvička jezera – neispričana povijest“ realiziran je u okviru programa poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije.

(objavljeno 27. 11.2024.)

Ovdje su linkovi na *prvi drugi treći peti i šesti* nastavak serijala

Share

f

🐦

g+

in

📌

←

Gong: 'Večernjakov intervju s Primorcem trebao je napraviti novinar, a ne marketing!'

Plitvička jezera - neispričana povijest (5.) U osvit Velikog rata francuski turisti otkrivaju Plitvice, a snima se i prvi reklamni film

→

RELATED POSTS

DOSJE
Plitvička jezera – neispričana povijest (6.): Partizanska ženska četa, krvavi Uskrs '91. i građevinsko mahnitanje
30/11/2024

DOSJE

Ludi za lovom (5.) Budor taji na što Lovački savez troši 13,4 milijuna eura godišnje, tko sada vozi Dečakovu limuzinu?

30/11/2024

DOSJE

Plitvička jezera – neispričana povijest (5.) U osvit Velikog rata francuski turisti otkrivaju Plitvice, a snima se i prvi reklamni film

29/11/2024

DOSJE

Plitvička jezera – neispričana povijest (3.) Društvo za uređenje Plitvičkih jezera gradi prvi hotel i zauvijek mijenja Plitvice

26/11/2024

DOSJE, ZELENO

Ludi za lovom (4.) Ekolozi: 'Država daje milijune eura lovcima, ubojicama životinja koji pomažu krivolovcima'

24/11/2024

DOSJE

Ludi za lovom (3.): Tito je u Tikvešu, prisvojenom imanju Habsburga i Karađorđevića, lovu vratio feudalni sjaj

27/10/2024